

Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος
αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που φεύγει.
Προ πάντων να μη γελασθείς, μην πεις πως ήταν
ένα όνειρο πως απατήθηκεν η ακοή σου
μάταιες ελπίδες τέτοιες μην καταδεχθείς.
Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος
σαν που ταιριάζει σε που αξιώθηκες μια τέτοια πόλι,
πλησίασε σταθερά προς το παράθυρο,
κι άκουσε με συγκίνησιν, αλλ' όχι
με των δειλών τα παρακάλια και παράπονα,
ως τελευταία απόλαυσι τους ήχους,
τα εξαίσια όργανα του μυστικού θιάσου
κι αποχαιρέτα την την Αλεξάνδρεια που χάνεις

(Κ. Καβάφης "Απολείπειν ο θεός Αντώνιον")

Η ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

του χθες, του Καβάφη

A photograph of a sunset over a city skyline. The sun is a large, bright yellow circle on the left side of the frame, partially obscured by the dark silhouette of a building. The sky is a deep, vibrant red, and the water in the foreground is dark with shimmering reflections of the sun. The city skyline is a dark silhouette against the red sky, with several buildings of varying heights and shapes. The overall mood is serene and dramatic.

και του σήμερα

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ:
ΜΑΙΡΗ ΜΠΕΛΟΓΙΑΝΝΗ - ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Φιλόλογος, Δρ. Αρχαιολογίας

*Ενώ για την πατρίδα εδώ κινούσα με λαχτάρα
στην Αίγυπτο οι αθάνατοι μ' εμπόδισαν ακόμα,
γιατί δεν έκαμα σ' αυτούς λυτρωτικές θυσίες
και πάντα θέλανε οι θεοί να μην ξεχνώ το τάμα.
Στη θάλασσα είναι ένα νησί την πολυκυματούσα,
Μπροστά, μπροστά στην Αίγυπτο και Φάρο το ονομάζουν,
Αλάργα τόσο όσο μπορεί να φθάσει σε μια μέρα
κοίλο καράβι, αν πίσω του φυσάει τ' αγέρι πρύμνο.
Κι έχει λιμάνι σφαλιστό, όθε τα μαύρα πλοία
τα ρίχνουν μες στο πέλαγο, νερό γλυκό όταν πάρουν".*

(Ομήρου Οδ. ραψ. δ, σιχ. 354-366)

ΞΥΠΝΗΣΕ ΑΠ' ΤΟΥ ΟΝΕΙΡΟΥ την αχλύ συλλογισμένος ο Αλέξανδρος. Ήταν προφανές πως ο Όμηρος, ο μέντοράς του, του υποδείκνυε μέσα από τους στίχους του την ιδανική θέση της πόλης-προτύπου που ήθελε να κτίσει και να ταυτίσει με το ήδη γνωστό όνομά του. Με δύο περιλάμπρες νίκες, στο Γρανικό και την Ισσό, κυρίαρχος πια της Μ. Ασίας και της Παλαιστίνης, ο Αλέξανδρος ο Μέγας έχει

ελευθερώσει την Αίγυπτο από τους Πέρσες, έχει σφεφθεί Φαραώ στη Μέμφιδα κι ετοιμάζεται να επισκεφθεί το ναό του Άμμωνα Δία στην οάση της Σίβα, εκεί όπου οι σεβάσμιμοι ιερείς μέσα σε έκσταση θα του επιβεβαιώσουν τα λόγια που του έλεγε ψιθυριστά στο αυτί η μάνα του, η Ολυμπιάδα, και θα τον αποκαλέσουν "Γιο του Ήλιου". Είναι Γενάρης του έτους 331 π.Χ.,

συγκεκριμένα είναι 25 του αιγυπτιακού μήνα Τιβί. "Ο Αλέξανδρος σηκώθηκε αμέσως από το κρεβάτι του κι έσπευσε στη Φάρο που ήταν μια νησίδα απέναντι από τις εκβολές του Κανωπικού βραχίονα του Νείλου ... Σύντομα εντόπισε το μέρος που έκρινε ως ιδανική τοποθεσία. Πρόκειται για μια στενή γλώσσα ξηράς, όχι πολύ διαφορετική από ισθμό, που το πλάτος της είναι ίσο με το μήκος της. Από τη μία πλευρά της

υπήρχε μια υπέροχη λίμνη και από την άλλη η θάλασσα, ένας όρμος κατάλληλος να μετατραπεί σε ευρύχωρο λιμάνι. Έτσι αφού δήλωσε ότι ο "Όμηρος εκτός από τα υπόλοιπα θαυμαστά του χαρίσματα, αποδείχθηκε και άριστος αρχιτέκτονας" παράγγειλε να σχεδιασθεί μια πόλη κατάλληλη για το έδαφος και τις δυνατότητες της τοποθεσίας".

(Πλουτ. Αλεξάνδρου Βίος, 26).

Οι αρχιτέκτονες ξεκίνησαν με ζήλο να φτιάχνουν το προσχέδιο της πόλης πάνω στο έδαφος της Ρακώτιδος, του φτωχικού ψαροχωριού με τις πανάρχαιες καταβολές. Γρήγορα όμως η κιμωλία τους τελείωσε και χρησιμοποίησαν σπυριά από σιτάρι. Το έργο τελείωσε και ήρθε η ώρα της επιθεώρησης από τον τριανό βασιλιά. Κι ενώ ο Αλέξανδρος θαύμαζε το υπέροχο πολεοδομικό σχέδιο χιλιάδες αρπακτικά πουλιά σηκώθηκαν σαν σύννεφο από τη λίμνη Μαρεώτιδα και τον ποταμό Νείλο κι όρμησαν πεινασμένα πάνω στους κόκκους του σιταριού. Δεν άφησαν ούτε ένα. Ο Αλέξανδρος ανησύχησε, αλλά οι ιερείς που ήξεραν να διαβάζουν της μοίρας τα γραμμένα τον καθησύχασαν. Ο οiwνός ήταν καλός. Υπερβολικά καλός μάλιστα. Η πόλη που θα έχτιζε θα

ήταν η πιο πλούσια του κόσμου και οι άνθρωποι θα συνέρρεαν από παντού, για να βρουν εδώ πλούτο και ευτυχία.

Η ιστορία αυτή - αληθινή ή όχι δεν έχει σημασία - μου έφερε στο νου την επιστολή ενός Έλληνα που διάβασα στην πίσω πλευρά μιας καρτ ποστάλ, από αυτές που αναζητώ μετά μανίας στα παλαιοπωλεία του Θησείου και του Μοναστηρακιού. Απηύθυνε έκκληση ο ευτυχής Αλεξανδρινός σε κάποια συγγενή - ανιψιά του ίσως; - και της ζητούσε να αποφαιώσει σύντομα να εγκατασταθεί στην Αλεξάνδρεια που είναι "θαυμάσια" και "οι παράδες βγαίνουν πολύ εύκολα". Η καρτ ποστάλ που εστάλη στις 27 Νοεμβρίου 1906 ξεκίνησε από μια Αλεξάνδρεια μαγική, κοσμοπολίτισσα, μια αριστοκρατία που έλαμπε σε όλη τη Μεσόγειο. Πενήντα χρόνια μετά η λάμψη της θα αρχίσει να μειώνεται, τα "εξαίσια όργανα του μυστικού θιάσου" θα σταματήσουν να ηχούν, οι εναπομείναντες Αλεξανδρινοί θα κάνουν τον πόνο τους θύμησης, αλλά η πόλη η καλομοίρα και καλομυρωμένη θα συνεχίσει να γοητεύει και να προκαλεί τις αισθήσεις. Θα συνεχίσει να είναι λάγνα και ερωτική. Θα συνεχίσει τη ζωή της σα ξεπεσμένη αριστοκρατία.

Ο Αλέξανδρος, αφού βεβαιώθηκε από τους

Το δυτικό λιμάνι, μια πολιτεία ολόκληρη σε καρτ ποστάλ των αρχών του 20ου αι.

Η οδός Τεουφίκ. Αριστοκρατική, όπως και η Αλεξάνδρεια στις αρχές του 20ου αι.

Στην πλατεία των Προξενείων τα κτήρια είναι αντιπροσωπευτικά μιας αξιοπρόσεκτης αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Καρτ ποστάλ των αρχών του 20ου αι.

ειδικούς περί τα ναυτικά ότι η θέση της νέας πόλης είναι σπουδαία και πως δεν θα μπορούσε να επιλεχθεί καταλληλότερη τοποθεσία, για να φιλοξενήσει το ιδεώδες λιμάνι στη μεσογειακή ακτή της Αιγύπτου, έδωσε εντολή στον εμπνευσμένο αρχιτέκτονα Δεινοκράτη, που είχε κτίσει και το ναό της Αρτέμιδος στην Έφεσο, να αρχίσει να εκπονεί τα σχέδια κι έφυγε για την όαση της Σίβα. Έφυγε ως βασιλιάς Αλέξανδρος κι επέστρεψε ως Ισκάνταρ ελ Άκμπαρ, ως Αλέξανδρος ο Μέγιστος δηλαδή, κι ονόμασε τη νέα πόλη "**Αλεξάνδρεια**". Τιμής ένεκεν στο στρατηλάτη-θρύλο η σύγχρονη πύλη εισόδου στην πόλη, που είναι δωρεά του εργοστασιάρχη Δημ. Γαβαλά, φέρει και το όνομα "Αλεξάνδρεια" στα ελληνικά, δίπλα στην αραβική ονομασία "Άλ - Ισκεντερίγια".

Στις 7 Απριλίου του 331 π.Χ. έγιναν τα εγκαίνια της "πρώτης", "της κορυφής των πόλεων", της "ενδοξοσύνης" Αλεξάνδρειας. Ύστερα ο ιδρυτής έφυγε. Η ιστορία δεν μπορούσε να περιμένει. Το ίδιο και η μοίρα.

Στην πόλη που είχε μήκος 5.500 μ. (κατ' άλλους 7.400) και την περιέβαλλε τείχος που είχε περίμετρο 14.800 μ. (κατ' άλλους 22.000) εγκαταστάθηκαν μακεδόνες έποικοι, ντόπιοι κάτοικοι της πρώην Ρακώτιδος και Έλληνες άποικοι από την Ναύκρατη και τη Μέμφιδα. Ας σημειωθεί πως η παρουσία των Ελλήνων στην Αίγυπτο χρονολογείται από τον 7ο αι. π.Χ. Επρόκειτο για Έλληνες μισθοφόρους που προσεκλήθησαν από τον Φαραώ Ψαμμίτιχο Α' (664-610 π.Χ.), για να τον βοηθήσουν να αντιμετωπίσει πιθανή ασυριακή επίθεση, αλλά και τις εσωτερικές διαμάχες. Κατά το τελευταίο τέταρτο του 7ου αι. π.Χ. ιδρύθηκε η Ναύκρατις, ένα αξιόλογο ελληνικό εμπορικό κέντρο, που γνώρισε μεγάλη ακμή στο τέλος του 6ου αι. π.Χ. κι άρχισε να παρακμάζει στις αρχές του 4ου αι. π.Χ., όταν ο Φαραώ Νεκτανεβά Α' επέβαλε στους κατοίκους της φόρο επιτηδεύματος.

Με ιδανικό διοικητή τον Ναυκρατίδη Κλεομένη, που ο ίδιος ο Αλέξανδρος είχε ορίσει, η Αλεξάνδρεια αναδείχθηκε αμέσως σε λιμάνι ικανό να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του διεθνούς εμπορίου δημοκρατικών, αλλά και σε μια γόησσα που δεν έπαψε ποτέ να ελκύει όλους εκείνους, που είτε από διαίσθηση είτε από γνώση της αφιερώθηκαν ολοκληρωτικά. Ακόμα κι όσοι έρχονταν ως κατακτητές στο

τέλος συνειδητά υποδουλώνονταν.

Στα 2.334 χρόνια που πέρασαν από την κτίση της η πόλη είδε κι άκουσε μυριάδες ανθρώπους: Έλληνες, Ρωμαίους, Βυζαντινούς, Εβραίους, Άραβες, Μαμελούκους, Οθωμανούς, Γάλλους, Άγγλους, Ιταλούς, Αρμένιδες, Λεβαντίνους. Ένα τεράστιο χωνευτήρι έγινε, που ρουφούσε με απληστία το καλό και το διαφορετικό. Έκτισε το μέλλον της πάνω στα "ωραία και θαυμαστά" και διαφύλαξε την ψυχή της άμωμη από τα βέβηλα χέρια των κατακτητών της, "όπως αυτές οι ωραίες εταιρίες που παραδίδουν το κορμί τους και όχι την ψυχή τους στους ζητιάνους και τους πρίγκιπες που ήρθαν να τις θαυμάσουν ή να τις κατακτήσουν". Και σήμερα; Ποιο είναι το πρόσωπο της Αλεξάνδρειας σήμερα; Πού είναι ο Αλέξανδρος, οι Λαγίδες, η Κλεοπάτρα, ο Καίσαρας, ο Μάρκος Αντώνιος, ο Οκταβιανός, ο Αυρηλιανός, ο Διοκλητιανός, ο Πομπήιος, ο ευαγγελιστής Μάρκος, ο Κλήμης ο Αλεξανδρεύς, ο Ωριγένης, ο Αιμρ Ιμπν ελ Ας, ο Ναπολέων, ο Μωχάμεντ Άλυ, ο Τσοίτσας, ο Αβέρωφ, ο Μπενάκης, ο Σαλβάγος, ο Καβάφης, ο Φαρούκ, ο Νάσσερ πού είναι όλοι αυτοί κι όλα αυτά που δημιούργησαν;

Τέλη Ιουλίου 2003 ξεκινώ, με σκοπό να τους αναζητήσω. Είμαι προσκεκλημένη του αξιότιμου προέδρου της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξανδρείας, κ. **Χαο. Κατσιμπερή** και νιώθω πολύ τυχερή, γιατί θα μείνω στον ξενώνα της Κοινότητας, στο πάλαι ποτέ Νηπιτροφείο "Η Μάννα" που βρίσκεται στο ελληνικό τετράγωνο του Σάτιμπυ.

Η πτήση της Egypt Air από το αεροδρόμιο "Ελ. Βενιζέλος" στο αεροδρόμιο της Αλεξάνδρειας διήρκεσε πολύ λιγότερη ώρα από την προβλεπόμενη. Λες και ο πιλότος κατάλαβε την αγωνία μου κι είσπευσε το ραντεβού μου με τη λατρεμένη πόλη - ή μήπως βιαζόταν για κάποιο δικό του ραντεβού;

Οι οιωνοί φάνηκαν ευνοϊκοί από την πρώτη στιγμή που πάτησα το πόδι μου στο αιγυπτιακό έδαφος κι ανέπνευσα τον βαρύ, λόγω υγρασίας, αέρα της. Ο αρχιμανδριτής, **πατήρ Λαυίδ Τσαπάρας**, με τον οποίο συνταξίδευα, προσφέρθηκε να με εξυπηρετήσει και να με μεταφέρει με το αυτοκίνητο του Πατριαρχείου, που ήρθε να τον παραλάβει ως το ελληνικό τετράγωνο. Εκ Καλαβρύτων ορμώμενος έδειχνε απόλυτα εξοικειωμένος με την αλεξανδρινή

*...Κι έτσι ένα παιδί απλό
γένεται άξιο να το δούμε, κι απ' τον Υψηλό
της Ποίησης Κόσμο μια στιγμή περνά κι αυτό -
το αισθητικό παιδί με το αίμα του καινούργιο και ζεστό.*

(Κ. Καβάφη, Πέρασμα).

Πρόσωπα μελαμψά, όλο
γλύκα και χαμόγελο. Ρυθμοί
χαλαροί για ορισμένους
που το κυνήγι του χρήματος
δεν τους έχει αγγίξει.

ατμόσφαιρα, με τους χαλαρούς ρυθμούς ζωής και την "τρελή" οδήγηση. Ο λόγος του ήταν χειμαρρώδης για την αναμφισβήτητη προσφορά και το κοινωνικό έργο του Ελληνορθόδοξου Πατριαρχείου και με προσκάλεσε να το επισκεφτώ. Όσο μιλούσαμε προσπαθούσα να ρίχνω κλεφτές ματιές έξω από το παράθυρο, να πιάσω λίγο το σφυγμό της συμπρωτεύουσας της Αιγύπτου με τα περίπου 5.000.000 πληθυσμό. Παρόλο που η αεροδυναμική οδήγηση του ικανότατου Αιγυπτίου οδηγού δεν μου άφηνε και πολλά χρονικά περιθώρια να περιεργαστώ τοπία και πρόσωπα, κατάφερα να συλλάβω κάποια στιγμιότυπα που είχαν έντονο πανηγυριώτικο χαρακτήρα, ιδιαίτερα όταν μπήκαμε στην περιφέρμη παραλιακή λεωφόρο, την **Κορνίζ**. Ένα ατέλειωτο ανθρώπινο μελίσσι έδειχνε να απολαμβάνει το μεθυστικό ηλιοβασιλέμα, κυρίως όμως έδειχνε να συμμετέχει σε μια απίθανη σε χρώματα, μυρωδιές και ήχους εορταστική ατμόσφαιρα. Ο πατήρ Δαυίδ με πληροφόρησε πως οι Αιγύπτιοι γιόρταζαν την ημέρα της ανεξαρτησίας τους. Μα και βέβαια! Ήταν η 23η Ιουλίου!

Η βαριά σιλουέτα των επιβλητικών κτηρίων στο ελληνικό τετράγωνο μου δημιούργησε

δέος, αλλά η νύχτα είχε μόλις αρχίσει να απλώνει τα μαύρα πανιά της κι έτσι άφησα την προσπάθεια να ταξιδέψω στο χρόνο μαζί τους για το επόμενο πρωί. Η νυχτερινή Αλεξάνδρεια, μαγική κι ερωτική, με καλούσε να δραπετέψω έξω από τον περιβόλο που κλείνει την ιστορία, αλλά και τη συνέχεια τη ζώσα της ελληνικής παροικίας.

Ανακατέυτηκα με το πλήθος κι αφήθηκα να με οδηγήσει σε δρόμους και πλατείες πολύβουες και πολύχρωμες. Η λαγγωμένη ανατολή σαν άλλη Πανδώρα άνοιγε το κουτί κι από μέσα ξεπηδούσαν εικόνες προκλητικές για τα δυτικοευρωπαϊκά μου μάτια, αρώματα βαριά και μεθυστικά και ήχοι βασανιστικά αταίριαστοι, ωστόσο ανεκτικοί, όταν τους συνήθισα.

Μάτια όλο λαγνεία. Υγρά και γεμάτα γλύκα. Όλοι παίζουν με τα μάτια. Άνδρες και γυναίκες. Ειδικά οι γυναίκες. Με τις μαντίλες να κρύβουν επιδέξια τα μαλλιά τους, οι μουσουλμάνες φλερτάρουν με τα μάτια. Συχνά συναντώ γυναίκες καλυμμένες από την κορυφή μέχρι και τα νύχια των ποδιών τους. Με δυσκολία διακρίνω το βλέμμα τους, φαντάζομαι πως κι αυτές δυσκολεύονται να δουν, αλλά αυτό δεν τις αποτρέπει να πάρουν τον καφέ τους σε μια

Το φρούριο του Κάιτ φωτισμένο.
Αχ ! αυτές οι νύχτες οι μαγικές της
Αλεξάνδρειας.

Η πλατεία Σάαντ Ζαγλούλ πήρε το
όνομά της από το άγαλμα του ηγέτη
που έκανε το όραμα του αιγυπτιακού
λαού για ανεξαρτησία, πραγματικότητα.

Αλλ ' όταν έλθ' η νύχτα με τες δικές της συμβουλές,
με τους συμβιβασμούς της, και με τες υποσχέσεις της
(Κ. Καβάφης, Ομνύει).

μοντέρνα καφετέρια, να ψάχνουν τα αρχεία στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές της Αλεξανδρινής Βιβλιοθήκης, να μπαινοβγαίνουν στις Πανεπιστημιακές Σχολές ή να περιμένουν τον άνδρα τους στο lobby φανταχτερών ξενοδοχείων. Ελάχιστες γυναίκες δεν φορούν μαντίλα. Αυτές είναι ανύπαντρες. Έμαθα πως αν η γυναίκα παρουσιασθεί στην πεθερά της με μαντίλα δεν πρέπει να τη βγάλει ποτέ όσο ζει. Ατέλειωτη είναι η Κορνίζ που κάποτε ονομαζόταν Αλ - Γκείς (οδός Στρατού) και σήμερα επίσημα είναι η οδός Απελευθέρωσης, κυριολεκτικά και μεταφορικά απελευθέρωσης. Κι ενώ είχα βάλει στόχο να φθάσω περπατώντας από την περιοχή του Σάιμπυ ως το φρούριο του Κάιτ Μπέη, εκεί όπου κάποτε ο περιώνυμος Φάρος σκορπούσε το λαμπρό του φως, σταμάτησα στην πλατεία **Σάαντ Ζαγλούλ**.

Δεν νομίζω ότι υπάρχει άλλο πιο λαοφιλές άγαλμα στην πόλη. Ακόμα και μαρμάρινος ο αδιαφιλονίκητος ηγέτης που έκανε το όραμα του αιγυπτιακού λαού για ανεξαρτησία, πραγ-

ματικότητα, θα πρέπει να αισθάνεται τη ζεστασιά από τα εκατοντάδες παιδικά χεράκια που ακουμπούν το αγαπημένο άγαλμα. Την πιο όμορφη εικόνα, αναμφίβολα, συνιστούν τα δεκάδες πιτσιρίκια που κάθονται στα γόνατα του αγάλματος της Ίσιδος σαν να πρόκειται για τη μαμά τους ή τη γιαγιά τους ίσως. Αυτές τα παρακολουθούν καθισμένες στο πεζούλι της πλατείας κουβεντιάζοντας συνεχώς και ξεδιψώντας με αναψυκτικά, "αργκισούς" ή "τάμαρ χέντι" που τους προσφέρουν οι πλανόδιοι πωλητές, οι οποίοι γέρονται με μαεστρία τη μεταλλική κανάτα στην κούπα που είναι κοινή για όλους. Κάποιες άλλες τα κοιτούν καθισμένες στο "**Delice**", το μοναδικό εναπομείναν ελληνικό ζαχαροπλαστείο, οι προθήκες του οποίου, ξέχειλες από ζαχαρωτά, σοκολατάκια, πάστες, σιροπιαστά γλυκά, τούρτες και παγωτά, είναι σκέτος πειρασμός.

Γύρω από την πλατεία Σάαντ Ζαγλούλ υψώνουν το μεγαλοπρεπή κορμό τους ορισμένα από τα ωραιότερα και τα πιο ιστορικά ξενο-

Ο σταθμός του Ραμλίου, ένα από τα πιο πολυσύχναστα μέρη της Αλεξάνδρειας σε καρτ ποστάλ των αρχών του 20ου αι.

δοχεία της πόλης. Το γοητευτικό "Μετροπόλ", ελληνικής ιδιοκτησίας κάποτε (σήμερα ανήκει στην αλυσίδα Paradise Inn, όπως και το αριστοκρατικό Windsor Palace ή το μοντέρνο Maamoura) και το φημισμένο "Σέσιλ" (σήμερα ανήκει στην αλυσίδα "Novotel"). Έκλεισα το πρώτο μου βράδυ στην Αλεξάνδρεια απολαμβάνοντας ένα ποτό στο ατμοσφαιρικό Monty's Bar που βρίσκεται στον ημιώροφο του "Σέσιλ". Εκεί συνήθιζε να πίνει και ο στρατηγός Μοντγκόμερι. Ο θρύλος της περιφημής μάχης του Ελ - Αλαμίν, ο Monty, χαϊδευτικά, ήταν θαμώνας του "Σέσιλ", όπως και πάρα πολλοί άλλοι ημίθεοι της τέχνης και της πολιτικής.

Από το σταθμό του Ραμλίου πήρα το τραμ κι επέστρεψα στο ελληνικό τετράγωνο. Έπρεπε να ξεκουραστώ, γιατί η επόμενη μέρα θα ήταν δύσκολη.

Το ελληνικό τετράγωνο είναι απόλυτα ταυτισμένο με την ιστορία του ελληνισμού της Αλεξάνδρειας και οπωσδήποτε δεν είναι εύκολη η περιγραφή του, γιατί η συγκίνηση που προκαλεί είναι απερίγραπτη. Περνώντας την είσοδο επί της οδού **Alexandre le Grand** αισθάνεσαι την ασφάλεια και τη ζεστασιά της ελληνικής

παροικίας. Η τρέλα της πολύβουης Αλεξάνδρειας σταματά ακριβώς στον αριθμό 63. Ομηρική η φιλοξενία των Ελλήνων, με τον πρόεδρο τον κ. **Κατσιμπρή** να προϊύσεται, τη σύζυγό του, τον Αλέκο και την Αντιγόνη, υπέρ του δέοντος πρόθυμοι να μου λύσουν απορίες, να μου προτείνουν μέρη που θα έπρεπε οπωσδήποτε να δω και κυρίως να μου προσφέρουν αξέχαστα δείπνα αιγυπτιακής και λιβανέζικης κουζίνας. Όλα αυτά γίνονταν στη δροσερή αυλή του εντευκτηρίου της Αθλητικής Ένωσης Ελλήνων Αλεξάνδρειας, όπου μαζεύονταν κάθε βράδυ πολλοί Έλληνες για απολαυστικές παρτίδες τάβλι, φαγητό και κουβεντούλα.

Η Ένωση ιδρύθηκε στις 21 Σεπτεμβρίου 1910, το κτήριο αυτό όμως ανηγέρθη το 1941 σε σχέδια των αρχιτεκτόνων Δ. Γαλάττη και Ε. Γαλάνη. Οι αγώνες δίνονται στο τεράστιο κοινοτικό γήπεδο, το οποίο διαρρυθμίστηκε το 1920, προκειμένου να ενισχυθεί το αθλητικό πνεύμα και οι αθλοπαιδιές.

Η ακμή και η παρακμή του Αιγυπτιώτου Ελληνισμού είναι γραμμένη στα εντυπωσιακά κτήρια που έγιναν με δωρεές των ζάπλουτων Ελλήνων που άνοιξαν με ηγήτη τον Μωχάμεντ

Άλυ την ιστορία της νεότερης Αιγύπτου. Αποτελούν δε δείγματα της ξέχειλης ευαισθησίας τους απέναντι σε εκείνους τους Έλληνες, κυρίως τα ελληνοπούλα, που δεν ήταν σε θέση να γευτούν την τρυφή ζωή που πρόσφερε το άφθονο χρήμα.

Τα φιλανθρωπικά ιδρύματα στο Σάιμπυ σηματοδοτούν την πιο λαμπρή περίοδο στην ιστορία της Ελληνικής Κοινότητας. Πρόκειται για τη δεκαετία 1901-1911. Πρόεδρος της ήταν τότε μια μεγάλη φυσιογνωμία του Ελληνισμού, γοητευτική και πληθωρική σε χρήμα, ιδέες, γόητρο και έργα: ο **Εμμανουήλ Μπενάκης**. Έμπορος και τραπεζίτης, με ευρωπαϊκή παιδεία και τρόπους, ο Μπενάκης έφτιαξε όνομα, όπως και αρκετοί άλλοι Έλληνες, ο Χωρέμης, ο Σαλβάγος, ο Τσανακλής, ο Σπετσερόπουλος, χάρις στην αγγλική επιρροή που περιόρισε και, σε ορισμένες περιπτώσεις, έκλεισε δυνατούς κι εδραιωμένους για πολλά χρόνια εμπορικούς οίκους: του Τσοίτσα, του Στουρνάρη, του Ζιζίνια, του Ζερβουδάκη, του Καβάφη.

Το 1907 χάρις στη γενναιοδωρία του Μπενάκη κτίσθηκαν το Μπενάκειο Ορφανοτροφείο Θηλέων και το Μπενάκειο Συσσίτιο. Την ίδια χρονιά με δωρεά του μεγαλοεπιχειρηματία Κων/νου Ζερβουδάκη άρχισε η ανέγερση του Ζερβουδάκειου Μεγάρου που στέγασε τις Αβερύφειες Σχολές (Γυμνάσια και Λύκεια). Για τη δημιουργία των σχολείων αυτών είχε μεριμνήσει ο αείμνηστος ευπατριδής Γ. Αβέρωφ. Ο Μετσοβίτης μεγαλέμπορος έτρεφε αληθινό πάθος για την πνευματική καλλιέργεια των ελληνοπαίδων της Αλεξάνδρειας. Συμπλήρωσε το τριτάξιο Γυμνάσιο της Τσοίτσαίας Σχολής και με τέταρτη τάξη κι έτσι το έκανε πλήρες Τετρατάξιο Γυμνάσιο που ονομάστηκε "**Αβερύφειον Γυμνάσιον**", με πρόταση του Κ. Σαλβάγου και ίδρυσε το "Αβερύφειο Παρθεναγωγείο" (Δημοτικό) στην οδό Σίντι ελ Μετουάλι στο Ατταρίν, στο οποίο σήμερα στεγάζονται το Ελληνικό Εμπορικό Επιμελητήριο Αλεξάνδρειας και το Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού. Ο Διευθυντής του τελευ-

Το Μπενάκειο Ορφανοτροφείο Θηλέων στεγάζει σήμερα το Ελληνικό Προξενείο Αλεξάνδρειας.

Η προτομή του Μιχαήλ Τοσίτσα εμπρός από τα γραφεία της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξανδρείας.

Το άγαλμα του Κων/νου Σαλβάγιου στον κήπο της πρώην Σαλβαγείου Επαγγελματικής και Εμπορικής Σχολής. (Δεξιά)

Σε μερικούς ανθρώπους έρχεται μια μέρα που πρέπει το μεγάλο Ναι ή το μεγάλο Όχι να πούνε. Φανερώνεται αμέσως όποιος τόχει έτοιμο μέσα του το Ναι, και λέγοντάς το πέρα πηγαίνει στην τιμή και στην πεποίθησή του.

(Κ. Καβάφη, CHE FECE ...IL GRAN RIFIUTO).

(υπάρχει και Προνήπιο) λειτουργούν στο εντυπωσιακό κτήριο της Σαλβαγείου Επαγγελματικής και Εμπορικής Σχολής που έγινε με δωρεά του ιδρυτή της Εθνικής Τράπεζας της Αιγύπτου, Κων/νου Σαλβάγιου, το 1906. Η Σχολή έκλεισε το 1973 και μετετράπη στην Προαίτιο Δημοτική Σχολή. Δίπλα σ' αυτή υπάρχει το θέατρο Ιουλίας Σαλβάγιου.

Τα σχολεία στο Σάιμπυ ήταν δραματικά σιωπηλά, όταν πήγα. Η καλοκαιρινή περίοδος τα είχε στερήσει από τις ζωνχές φωνές των 62 μαθητών (από τα πιο μικρά του Προνηπίου έως τα πιο μεγάλα του Λυκείου). Ο αριθμός των μαθητών είναι εξαιρετικά μικρός, εν συγκρίσει με το μέγεθος των κτηρίων. Η διαφορά είναι προκλητική, γι' αυτό και η Ελληνική Κοινότητα αποφάσισε να κάνει δεκτούς και μαθητές που προέρχονται από μικτούς γάμους με την προϋπόθεση να μιλούν την ελληνική γλώσσα. Το ότι είναι αλλόθρησκοι δεν έχει καμία σημασία,

ταίου, **Β. Φιλιππάτος**, μπορεί να είναι υπερήφανος, γιατί έκανε το ιστορικό αυτό κτήριο φωλιά αγάπης και λατρείας των ξένων (κυρίως των Αιγυπτίων) για τον ελληνικό πολιτισμό, την ελληνική σκέψη και γλώσσα. Τώρα το Δημοτικό Σχολείο, καθώς και το Νηπιαγωγείο

άλλωστε στην Αίγυπτο το διαφορετικό θρησκευμα δεν ενόχλησε ποτέ. "Αυτή τη στιγμή έχουμε 10-15 τέτοια παιδιά" θα μου πει ο κ. Κατσιμπροής, όταν τον επισκέφτηκα στην Κοινότητα. Η συζήτηση στο γραφείο του, παρουσία και του γλυκιάτου αντιπροέδρου,

κ. Χαραλαμπίδη, περιεστράφη στην παρουσία της Ελληνικής Κοινότητας. Μιας Κοινότητας που φέτος έκλεισε 160 χρόνια ζωής πλούσιας σε έργα και ευεργετήματα, μιας κοινότητας που ενέπνεε και στήριζε οράματα, ιδανικά, ιδέες, μιας κοινότητας θεμελιωμένης σε προσωπικότητες που και μόνο η προφορά του ονόματός τους συγκλονίζει: Μιχαήλ Τσιτσάς, Στέφανος Ζιζίνιας, Θεόδωρος Ράλλης, Γεώργιος Αβέρωφ, Κων/νος Ζερβουδάκης,

Το Προνήπιο, το Νηπιαγωγείο και το Δημοτικό Σχολείο της Ελληνικής Κοινότητας λειτουργούν στο κτήριο της Σαλβαγείου Επαγγελματικής και Εμπορικής Σχολής, η οποία το 1973 μετετράπη στην Πρατσίκειο Δημοτική Σχολή. (Αριστερά)

Κων/νος Σαλβάγος, Εμμανουήλ Μπενάκης κ.ά.

Από την αυγή του 19ου αι. και έως και τη δεκαετία του 1950 η ευμάρεια που χαρακτηρίζει πολλούς Έλληνες και η οποία προερχόταν κυρίως από το εμπόριο βάμβακος, ζύθου, καπνών, αλλά και από το πιστωτικό

σύστημα, καθρεπτιζόταν σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής: στα μέγαρα που είχαν φτιάξει για να ζουν, στις εκκλησίες, στις βιβλιοθήκες, στις σχολές, στα φιλανθρωπικά ιδρύματα, στα νοσοκομεία, στα ζαχαροπλαστεία, στα καφε-νεία, στους κινηματογράφους και στα θέατρα. Και βέβαια η πνευματική κίνηση ήταν σε πλήρη άνθιση. Λόγιοι και καλλιτέχνες, φιλόσοφοι και συγγραφείς κι ανάμεσά τους ο Κ. Καβάφης με τη σπαραχτική ποίησή του να προτρέπει και να συμβουλεύει:

*... πλησίασε σταθερά προς το παράθυρο,
κι άκουσε με συγκίνησην, αλλ' όχι
με των δειλών τα παρακάλια και παράπονα,
ως τελευταία απόλαυσι τους ήχους,
τα εξαίσια όργανα του μουσικού θιάσου
κι αποχαιρέτα την την Αλεξάνδρεια που χάνεις.*

(Κ. Καβάφης "Απολείπειν ο θεός Αντώνιον")

Το 1927, έξι χρόνια πριν από το θάνατο του Καβάφης, οι Έλληνες της Αλεξανδρείας ήταν 48.755. Σήμερα είναι περίπου 500. "Τα εγγεγραμμένα μέλη της Ελληνικής Κοινότητας είναι περίπου 370" μου είπε ο κ. Κατσιμπρής. "Πώς θα κρατηθούν αυτά τα κτήρια, ρώτησα, γιατί είναι προφανές πως οι Αιγύπτιοι τα ορέγονται εδώ και χρόνια;" και ο κ. Κατσιμπρής μου απάντησε "Αν δεν επανδρωθούν και δεν ζωντανέψουν θα τα χάσουμε. Γι' αυτό και τα τελευταία δέκα χρόνια όλες οι προσπάθειές μας έχουν στόχο την υλοποίηση της **"Πρωτοβουλίας για την Αλεξάνδρεια"** με την αξιοποίηση των κτηρίων του τετραγώνου του Σάτμπυ. Η έκταση των κτηρίων είναι 300

*Κι αν είσαι στο σκαλί το πρώτο, πρέπει
νάσαι υπερήφανος κ' ευτυχημένος.
Εδώ που έφθασες, λίγο δεν είναι...*

(Κ. Καβάφης, Το πρώτο σκαλί).

στρέμματα και η αξία τους ξεπερνά τα 25.000.000 ευρώ. Σ' αυτά τα κτήρια προτείνεται να δημιουργηθούν: ένα κέντρο ανταλλαγών νέων της Μεσογείου, κέντρο Ευρωπαϊκής πληροφόρησης και κέντρο Ολυμπιακής Επεχειρίας. Τα κτήρια θα γεμίσουν, θα υπάρχει κίνηση, ζωή. Επίσης σκοπεύουμε να

Παρασκευή πρωί. Αργία. Κόσμος πολύς κατευθύνεται στο χλιοτραγουδισμένο φρούριο Κάιντ Μπέη. Χτίστηκε από τον Μαμελούκο Σουλτάνο Qaytbey στη θέση όπου ήταν άλλοτε ο περιώνυμος Φάρος.

μεταφέρουμε τα γεροντάκια από το Κανισκέρειο Γηροκομείο, όπου φιλοξενούνται σήμερα, στο ισόγειο του κτηρίου "Η Μάννα". Θα γίνει ένα πρότυπο γηροκομείο ανταποκρινόμενο στις ανάγκες της τρίτης ηλικίας".

Είναι προφανές πως αν η "Πρωτοβουλία" υλοποιηθεί θα επιτευχθούν τέσσερις πολύ σημαντικοί στόχοι: η διατήρηση της ελληνικότητας των κτηρίων, η δημιουργία ενός κέντρου συγκέντρωσης ενδιαφέροντος για τη λεκάνη της Μεσογείου, τις χώρες της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, η προβολή των πρωτοβουλιών της χώρας μας (όπως η Ολυμπιακή Εκεχειρία) και η αναζωογόνηση της Κοινότητας στην Αλεξάνδρεια και στην Αίγυπτο συνολικότερα με την επίσκεψη νέων από όλο τον κόσμο και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης από Αιγυπτιώτες.

Στο πρόγραμμα αυτό συμμετέχουν, εκτός από την Κοινότητα και τον μη κυβερνητικό Οργανισμό "Ελληνικός Σύνδεσμος για τη Διεθνή Ανάπτυξη" (HAID), το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας και ο Σύνδεσμος Ελληνο-Αιγυπτιακής

Φιλίας. Στενή συνεργασία υπάρχει και με το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού.

Ευχήθηκα μέσα από την καρδιά μου να ευοδωθεί όσο το δυνατόν πιο γρήγορα το ενδιαφέρον αυτό πρόγραμμα που θα δώσει "φιλήζωής" στον ελληνισμό που συρρικνώνεται κι έσπευσα να επισκεφτώ τη Γενική Πρόξενο, κα.

Κ. Αθανασιάδου, μέχρι να τελειώσει τις εκκρεμότητές του ο κ. Κατσιμπρής, για να με συνοδεύσει στο ελληνικό νεκροταφείο και κατόπιν στο ναό του Ευαγγελισμού.

Το Γενικό Προξενείο στεγάζεται στο κτήριο του πάλαι ποτέ Μπενακειού Ορφανοτροφείου Θηλέων. Στο κτήριο αυτό υπάρχει η περίφημη **Βιβλιοθήκη Μιχαηλίδη**, στην οποία είχα την τύχη να ξεναγηθώ από τον ευγενέστατο βιβλιοθηκάριο, κ. **Γ. Βλάχο**.

Τη συνάντησή μου με την εξαιρετική και καλλιεργημένη κα. Αθανασιάδου την είχε κανονίσει ένας κοινός φίλος, ένας λαμπρός παλιός Αλεξανδρινός, κοσμοπολίτης και ερευνητής δύο πολύ σπουδαίων τομέων: της αρχαιολογίας του πλοίου και της τοπογραφίας

της αρχαίας και μεσαιωνικής Αλεξάνδρειας. Στις υποβρύχιες έρευνες του κ. **Χ. Τζάλα**, αλλά και δύο άλλων ερευνητών, του **Frank Goddio** και του **Jean - Yves Empereur** σε όλη την έκταση του λιμανιού ως την Λοχιάδα Άκρα και από εκεί πιο ανατολικά ως το Αμπουκίρ οφείλουμε κάποια ψήγματα γνώσης που έχουμε για την τοπογραφία της αρχαίας Αλεξάνδρειας. Διότι θα πρέπει να πούμε πως εκτός από το έργο του εκλεκτού πολεοδόμου και αστρονόμου, **Μαχμούντ πασά ελ Φάλακι**, "Carte de l' Antique Alexandria et de ses Faubourgs" (1872) που βασίστηκε σε αρκετές

ανασκαφικές έρευνες και μετρήσεις και δύο άλλα των **Jondet** (1921) και **Botti** (1898) δεν έχουμε άλλα στοιχεία που να φωτίζουν την εξαιρετική σε κάλλος μεσογειακή πόλη των ελληνοιστικών και ρωμαϊκών χρόνων, ακόμα, ακόμα και των μεσαιωνικών.

Η κα. Αθανασιάδου εκθείασε το έργο του κυβερνήτη Αλεξανδρείας, **Άμπντ ελ Σαλάμ ελ Μαχγκούμπ**, ο οποίος ομολογουμένως έχει κάνει απίστευτη δουλειά, τουλάχιστον στα πιο κεντρικά μέρη, έτσι ώστε το πρόσωπο της πόλης να μην είναι απελπιστικό, αλλά όσο γίνεται πιο ελκυστικό. Η τρομερά πολυπληθής αυτή πόλη που απλώνεται σα βεντάλια από το ένα ανάκτορο, της Μοντάζα έως το άλλο, στο Ρας - ελ Τιν (η έκταση είναι περίπου 37 χλμ.) έχει υποστεί φοβερή οικολογική και οπωσδήποτε, πολιτιστική καταστροφή. Η πληθυσμιακή έκρηξη δεν άφησε περιθώρια σε ευαισθησίες του τύπου "να προστατέψουμε το περιβάλλον και να σώσουμε τα αρχαιολογικά μνημεία" έτσι όλα αυτά θυσιάστηκαν στο βωμό των ουρανο-

*Την μια μονότονη ημέραν άλλη
μονότονη, απaráλλακτη ακολουθεί. Θα γίνουν
τα ίδια πράγματα, θα ξαναγίνουν πάλι
οι όμοιες στιγμές μας βρίσκουνε και μας αφήνουν.*

*Μήνας περνά και φέρνει άλλον μήνα.
Αυτά που έρχονται κανείς εύκολα τα εικάζει
Είναι τα χθεσινά τα βαρετά εκείνα.
Και καταντά το αύριο πια σαν αύριο να μη μοιάζει.*

(Κ. Καβάφη, Μονοτονία).

Ένα από τα πολλά ατμοσφαιρικά σαλόνια της οικίας Βολανάκη, που σήμερα αποτελεί την προξενική κατοικία.

ξυσιτών και των εργολάβων! Κτίσθηκαν και συνεχίζουν να κτίζονται με αμείωτο ρυθμό εκατομμύρια μικρά, ανήλια διαμερίσματα σε πολυκατοικίες που θα έπρεπε να είναι πενταόροφες και είναι εικοσαόροφες.

Η ανάπλαση της πόλης, το λιμάνι και ασφαλώς η Αλεξανδρινή Βιβλιοθήκη είναι πολύ μεγάλα έργα, σύμφωνα με την κ. Αθανασιάδου. "Η Αλεξανδρινή Βιβλιοθήκη είναι κάτι πολύ ιδιαίτερο από πολιτικής πλευράς, μια πολύ μεγάλη επένδυση, διότι είναι η έξοδος της Αιγύπτου στον κόσμο". Τη ρώτησα τι θα έπρεπε να προσέξω περισσότερο σ' αυτή την πόλη και τότε μου μίλησε για όλα όσα την κάνουν να την αγαπά πολύ. Μου μίλησε για τις ψαραγορές της, για τα σουκς με τις αντίκες, τα αντικείμενα και τα έπιπλα των παλαιών Αλεξανδρινών που εγκατέλειψαν άρον-άρον την πόλη με τις εθνοποιήσεις του '56 κι άφησαν κυριολεκτικά πίσω τους θησαυρούς ανεκτίμητους, έργα τέχνης μοναδικά, μου μίλησε για τις λαϊκές αγορές με το πανηγύρι των χρωμάτων, των ήχων και των οσμών, μου

μίλησε για την πόλη κάτω από την πόλη με τις δεξαμενές και τις κατακόμβες που φέρουν μαζί με τη μυρωδιά της μούχλας τα σημάδια του ένδοξου παρελθόντος, μου μίλησε για το εξαιρετικό φαγητό, για τις πεντανόστιμες γαρίδες και τα άλλα θαλασσινά, τα οποία θα μπορούσα να βρω σε συνοικίες λαϊκές, κοντά στο λιμάνι και τέλος μου μίλησε για το θαυμάσιο σπίτι όπου έμενε, την προξενική κατοικία που είναι δωρεά του αιμνήστου Άγγελου Βολανάκη.

Σ' αυτήν την εντυπωσιακή έπαυλη που μοιάζει με ελβετικό σαλέ, με τους ολάνθιστους κήπους όπου κυριαρχεί το ευγενικό φούλι με το λευκό σαρκώδες λουλουδάκι, την κίτρινη καρδιά και το φίνο άρωμα και το νεαρό "Χρίστο" έτοιμο να ζωντανέψει, όταν η ζεστή παλάμη σου αγγίζει το χάλκινο σώμα του - ρωμαλέο έργο του γλύπτη Γ. Παππά - είχα την ευτυχία να περάσω ένα ευχάριστο βράδυ, καλεσμένη της κ. Αθανασιάδου.

Ο Άγγελος Βολανάκης υπήρξε μια σπουδαία φυσιογνωμία, ένας αληθινός πολίτης του

κόσμον. Επί σαράντα επτά έτη διετέλεσε μόνιμο μέλος της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής. Γόνος πλούσιας οικογενείας, με όνομα φημισμένο στο χώρο της ποποποιίας (το κονιάκ "Βολανάκη" θεωρείται εκλεκτό είδος κι έχει πάρει πολλά βραβεία σε διεθνείς διαγωνισμούς), πασίγνωστος και με κύρος στο εξωτερικό κι άνθρωπος με δυναμισμό και ενέργεια, σχεδίασε και πέτυχε τη διεξαγωγή των πρώτων Μεσογειακών Αγώνων στην πόλη της Αλεξάνδρειας.

Ταξιδεύω στο χθες όση ώρα η κ. Αθανασιάδου μου χαρίζει την τελευταία απόλαυση της ημέρας, ένα μαγευτικό μουσικό κομμάτι στο πιάνο και φαντάζομαι τη χλιδή και την πολυτέλεια που βίωναν καθημερινά όλοι οι περιώνυμοι Έλληνες, οι οποίοι επιθυμούσαν και η τελευταία τους κατοικία να είναι ανάλογη των οικιών τους. Μνημεία περιλαμπρα, ξεχωριστές κατοικίες επιφανών νεκρών με ποιητικά

**Και βγήκα στο μπαλκόνι μελαγχολικά
βγήκα ν' αλλάξω σκέψεις βλέποντας τουλάχιστον
ολίγη αγαπημένη πολιτεία ...**

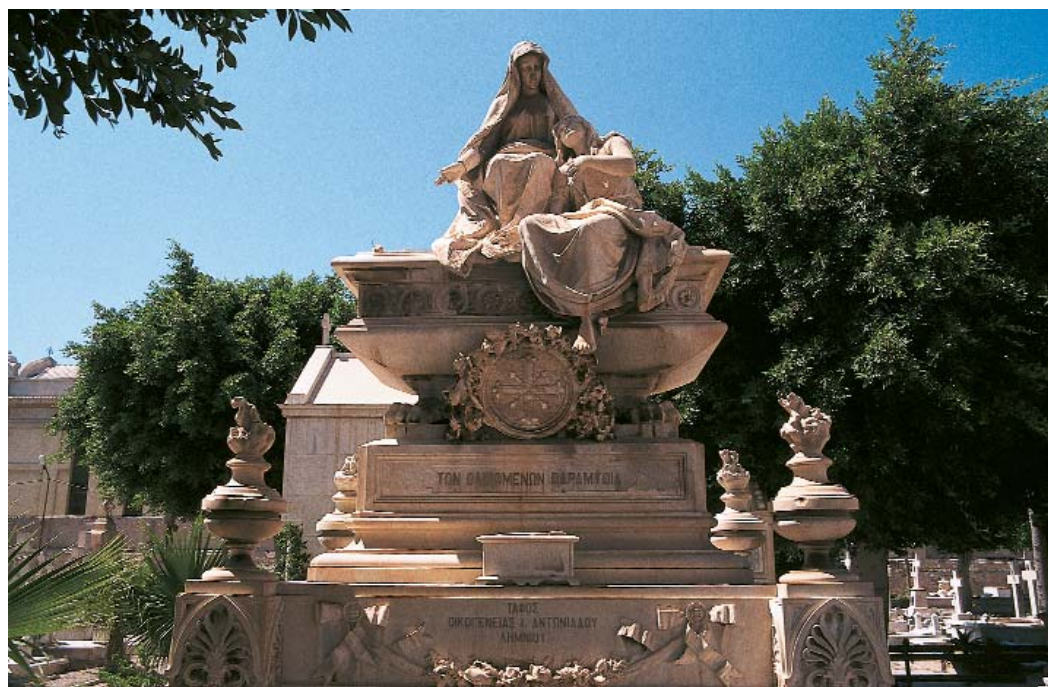
(Κ. Καβάφη, Εν εσπέρα).

**Τα καφενεία στην Αλεξάνδρεια
αποτελούν τόπο ιδιαίτερων
απολαύσεων. (Επάνω)**

GAIL HANBY

*Σαν σώματα ωραία νεκρών που δεν εγέρασαν
και τάκλεισαν, με δάκρυα, σε μαισωλείο λαμπρό ...*

(Κ. Καβάφη, Επιθυμίες).

**Περίλαμπρο ταφικό μνημείο στο
ελληνικό νεκροταφείο.**

γλυπτά εντοπίζει κανείς πάμπολλα στη σιωπηλή πολιτεία του ελληνικού νεκροταφείου. Η επίσκεψή μου εκεί είχε το χαρακτηρισμό προσκυνήματος, καθώς χρόνια με κατέτρωγε η επιθυμία να δω τον τάφο του λατρεμένου μου ποιητή, του Κ. Καβάφη.

Ένας τάφος απλός ήταν, μια μαρμαρίνη πλάκα με χαραγμένο το ονοματεπώνυμο και τη χρονολογία γέννησης και θανάτου. Κι ένα μαρμαρίνο ανθοδοχείο. Λίγα λουλούδια, ένα μεγάλο "ευχαριστώ" για τα ταξίδια στην ποίηση την ηδονή. Δίπλα στον "ποιητή της πόλης" "κοιμούνται" τα δυο μικρά του αδέρφια που πέθαναν πολύ νωρίς και οι γονείς του, ο Πέτρος και η Χαρίκλεια Καβάφη.

Δεν ξέρω αν βρήκε εκεί που πήγε "πόλι καλλίτερη από αυτή". Ξέρω όμως πως κέρδισε, έστω και μετά θάνατον, τον "έπαινο του Δήμου και των Σοφιστών, τα δύσκολα και τ' ανεκτίμητα Εύγε", γιατί είπε "το μεγάλο ΝΑΙ" κι έμεινε να "φυλάγει Θερμοπύλες" κι ας προέβλεπε "πως ο Εφιάλτης θα φανεί στο τέλος κ' οι Μήδοι επί τελους θα διαβούνε". Κυρίως όμως γιατί προσ-

πάθησε, όσο μπορούσε, να μην εξευτελίζει τη ζωή του "μες στην πολλή συνάφεια του κόσμου, μες στες πολλές κινήσεις κι ομιλίες" και ήπιε "από δυνατά κρασιά που πίνουν οι γενναίοι της ηδονής".

Ο χρόνος κυλά απελπιστικά γρήγορα. Το εσωτερικό ταξίδι που επιθυμούσα διακαώς να κάνω σ' αυτόν τον πανίερο και πανέμορφο τόπο, παρέα με τις ψυχές των εξεχόντων Αλεξανδρινών, του Αβέρωφ, του Σαλβάγου, του Ζερβουδάκη, του Ράλλη, δεν μπόρεσα να το κάνω. Κάποιες κλεφτές ματιές στα επιτύμβια αριστουργήματα κι αμέσως φεύγω, παρέα με τον κ. Κατσιμπρή, για να επισκεφτώ τον ιερό ναό του Ευαγγελισμού.

Από την ησυχία της πολιτείας των νεκρών περνάμε στην πολύβουη πόλη. Διασχίζουμε την οδό Φουάντ (παλαιότερα οδό Ρωζέτης), κάτω από το κατώστρωμα της οποίας βρίσκεται η Κανωπική Οδός της Πτολεμαϊκής Αλεξάνδρειας. Αυτή η οδός, καθώς και η Νάμπι Ντανιάλ (η οδός Σώματος;) που τέμνεται κάθετα με την Φουάντ είναι οι μόνοι δρόμοι που

ΑΦΕΣΙΝ ΑΜΑΡΤΙΩΝ

ΠΙΣΤΕ ΕΞ ΑΥΤΩ ΠΛΗ

ΑΝΔΡΑΣ ΤΡΥΦΩΝΟΣ

ΕΙΣ ΜΗΝΗΜΗΝ

ΕΠΙΤΟΠΙΑΣ

Η ΘΕΙΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

αποτελούν φορείς μνήμης ενός τόσο μακρινού και ένδοξου παρελθόντος. Δεν είναι τυχαίο πως και στους δύο δρόμους, κυρίως όμως στην οδό Φουάντ βρίσκεις τα πιο ακριβά και τα πιο κομψά καταστήματα που απευθύνονται στην υψηλή σε απαιτήσεις κοινωνία της Αλεξάνδρειας. Στην οδό Φουάντ βρήκα και το αριστοκρατικό ζαχαροπλαστείο του Παστρούδη που γλύκανε γενιές και γενιές. Την τελευταία απόγονο της οικογενείας, την κα. Ευαγγελία Παστρούδη, τη συνάντησα στο Κανισκέριο Γηροκομείο. Τώρα το ζαχαροπλαστείο βρίσκεται σε αιγυπτιακά χέρια, όπως και όλα τα άλλα, πλην του Delice.

Το αυτοκίνητο του κ. Κατσιμπρή σταμάτησε κοντά στη βαριά, σιδερένια εξώπορτα που οδηγεί στον προαύλιο χώρο του περιβλεπτού ναού του Ευαγγελισμού. Μολονότι ο ναός αναπαλαιώνεται και είναι κρυμμένος πίσω από σκαλωσιές, αντιλαμβάνεται εύκολα κανείς το μέγεθος της τέχνης και το μεγαλείο που κρύβει ο μεγαλοπρεπής αυτός ναός, το σημείον αναφοράς της ελληνικής παροικίας. Άρχισε να κτίζεται το 1847 και ολοκληρώθηκε το 1854. Το οικόπεδο όπου κτίστηκε ο λαμπρός αυτός ναός, εντός του οποίου τελούνται όλες οι επίσημες θρησκευτικές τελετές της παροικίας ήταν δωρεά του ευεργέτη Μιχαήλ Τσιτσα. Πίσω από το ναό ήταν η Τοιστοσία Σχολή στις εγκαταστάσεις της οποίας, που τώρα ανακαινίζονται, στεγάζεται το Πατριαρχείο Αλεξάνδρειας. Βεβαίως, προσωρινά και μέχρι να τελειώσουν οι εργασίες, το Πατριαρχείο φιλοξενείται στο ναό του Αγ. Σάββα. Τα έξοδα της

στην οδό Σαφία Ζαγλούλ.

Το "Elite" συνιστά χώρο στον οποίο ο κάθε Έλληνας επισκέπτης χρωστά μια επίσκεψη. Δεν είναι μόνον το καλό φαγητό, είναι και το ίδιο το περιβάλλον, στο οποίο πλανώνται φωνές και ψιθυροί Ελλήνων, αλλά και ξένων, διανοουμένων, εμπόρων, πολιτικών παραγόντων, επιχειρηματιών, που κάθισαν στα τραπέζια και γεύτηκαν τις γεύσεις που ετοιμάζονταν κατ' εντολήν της κας. **Χριστίνας Κωνσταντίνου**, ιδιοκτήτριας του εστιατορίου. Γεννημένη στην Αλεξάνδρεια, η "Κυρία του Elite" αγαπά με πάθος την πόλη και τους Αλεξανδρινούς. Μιλά

[Την εκκλησίαν αγαπώ -τα εξαπτέρυγά της, τ' ασήμια των σκευών, τα κηροπήγιά της, τα φώτα, τες εικόνες της, τον άμβωνά της ..

(Κ. Καβάφη, Στην εκκλησία).

Η κα. Χριστίνα Κωνσταντίνου, η "Κυρία του Elite", του ενός από τα δύο ελληνικά εστιατόρια που υπάρχουν ακόμα στην Αλεξάνδρεια.

Ο επισκοπικός θρόνος στο ιερό του ναού του Ευαγγελισμού. (Αριστερά)

αναπαλαίωσης του ναού και της ανακαινίσης του Πατριαρχείου τα έχει αναλάβει το Ωνάσειο Ίδρυμα.

Η ώρα του μεσημεριανού φαγητού είχε φθάσει. Από το πρωί, όταν κατέστρωσα το πρόγραμμα της ημέρας, επέλεξα για το φαγητό μου το εστιατόριο "**Elite**", το ένα από τα δύο ελληνικά, ακόμα, εστιατόρια που βρίσκονται

συγκλημένη για όλους, και για τους Έλληνες που έφυγαν, αλλά ξανάρχονται πού και πού, και για τους Έλληνες που έμειναν "για να φυλάγουν τις Θερμοπύλες" του Ελληνισμού στην πόλη που ήταν κάποτε ο κόσμος όλος. Παρόλη την κούραση και τα κενά μνήμης που της έχει φωτώσει η μεγάλη ηλικία της (είναι γεννηθείσα το 1916) η κ. Χριστίνα διαθέτει αυτό που

**Η θάλασσα στα βάθη της πύρ· έναν ναύτη.
Η μάνα του, ανήξερη, πιαίνει κι ανάφτει
Στην Παναγία μπροστά ένα υψηλό κερί ...**

(Κ. Καβάφη, Δέησης).

**Μετά την απομάκρυνση του αγάλματος
του χεδίβη Ισμαήλ η Ροτόντα μετετράπη
σε μνημείο του Άγνωστου Ναύτη.**

χαρακτηρίζει κάθε γνήσια κοσμοπολίτισσα: αρχοντιά, στους τρόπους, στις κινήσεις, στη σκέψη, στα λόγια. "Δεν είναι άσχημη η ζωή μας εδώ, θα μου πει, έχουμε τις εκκλησίες μας, έχουμε σχολεία καλά, με καλούς δασκάλους και το πιο σημαντικό, δεν έχουμε σοβαρά προβλήματα με τους ντόπιους και τις αρχές τους". Ανάμεσα στα άλλα μου μίλησε και για τον Καβάφη που τον έβλεπε συχνά στο δρόμο, με τα χαρακτηριστικά γυαλάκια του, πάντα σοβαρό και μετρημένο, μονήρη και βυθισμένο στις σκέψεις του.

Το απόγευμα, μετά την απόλαυση ενός τούρκικου καφέ που έφθασε αχνιστός μες στο μπακιρένιο μπρίκι, περπάτησα μέχρι την πλατεία Ελ Ταχρίρ. Η σημερινή της ονομασία είναι πλατεία Απελευθέρωσης. Η μετονομασία της οφείλεται στο ότι σ' αυτήν εδώ την πλατεία στις 26 Ιουλίου 1956, στα τέταρτα γενέθλια της παραίτησης του βασιλιά Φαρούκ, ο πρόεδρος

Νάσσερ ανακοίνωσε στο συγκεντρωμένο πλήθος την εθνικοποίηση της Διώρυγας του Σουέζ. Το κυρίαρχο μνημείο της πλατείας είναι η **Ροτόντα**, η οποία πριν από την επανάσταση του 1952 φιλοξενούσε το άγαλμα του χεδίβη Ισμαήλ. Την περίοδο της βασιλείας του (1863-1879) ολοκληρώθηκε ένα από τα μεγαλύτερα, σε παγκόσμιο επίπεδο, τεχνικά έργα: η διάνοιξη της διώρυγας του Σουέζ. Ο εξευρωπαϊστής Ισμαήλ, φιλήδονος και άπληστος, οδήγησε τη χώρα στη χρεοκοπία και στην επιβολή ξένου οικονομικού ελέγχου που ήταν βαρύτερο πλήγμα για τον ελεύθερο και υπερήφανο αιγυπτιακό λαό. Η κακή οικονομική κατάσταση προκάλεσε έντονη λαϊκή αντίδραση και ο Ισμαήλ αναγκάστηκε να παραιτηθεί. Μετά την απομάκρυνση του αγάλματος του Ισμαήλ η Ροτόντα μετετράπη σε μνημείο του Άγνωστου Ναύτη.

Η επόμενη πλατεία είναι αφιερωμένη στον

αδιαμφισβήτητο ηγέτη, τον "ποιητή" της νέας Αιγύπτου, τον ανανεωτή και ριζοσπάστη Μω-
χάμεντ Άλυ. Το έφιππο άγαλμα του Καβαλιώτη που έφθασε στην Αίγυπτο ως αρχηγός της στρατιωτικής δύναμης που χρησιμοποίησε ο εκπρόσωπος της Υψηλής Πύλης στη χώρα του Νείλου και πάρα πολύ σύντομα πήρε τη θέση του πασά, δεσπόζει στο μέσον της πλατείας των Προξενείων, όπου τα κτήρια είναι αντιπροσωπευτικά μιας αξιολογής και αξιοπρόσεκτης αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Έκλεισα τη μέρα μου με περίπατο στην οδό Σάλαχ Σάλεμ (πρώην Σερίφ Πασά) και φυσικά δεν άντεξα στον πειρασμό, αφιέρωσα πολλή ώρα παρατηρώντας τις βιτρίνες των ακριβών καταστημάτων και "ανασκάπτοντας" το παρελθόν της Αλεξάνδρειας στο εσωτερικό των καταστημάτων με τις αντίκες στο σουκ του Ατταρίν. Την επομένη ημέρα τη διέθεσα στην τούρκικη συνοικία της πόλης. Με πολύτιμο οδηγό τον γλυκύτατο και ευγενέστατο **Κλωντ Σούκχι** (Έλληνα από την πλευρά της μητέρας του) και με τη "βοήθεια του Θεού" μόνιμη επωδό του, περιηγήθηκα την πολύ ξεχωριστή συνοικία του Γκόμρουκ που συνορεύει με το τελωνείο του Δυτικού λιμανιού, του πάλαι ποτέ "Ευνόστου" και τέταρτου σε μέγεθος λιμανιού της Μεσογείου σήμερα.

Ξεκινήσαμε πολύ πρωί και οι δρόμοι είχαν ελάχιστη κίνηση. Ο Κλωντ μου είπε πως θα έπρεπε να εκμεταλλευτούμε την ημέρα, γιατί, καθώς ήταν Παρασκευή, η ιερή μέρα των μουσουλμάνων δηλαδή, τα μαγαζιά ήταν κλειστά. Έντεκα και μισή με μία και μισή είναι η ώρα της Μεγάλης Προσευχής και το θέαμα των πολύχρωμων και πολυποίκιλων χαλιών που στρώνονται στους δρόμους γύρω από τα μεγάλα και πανάρχαια τζαμιά, καθώς και των γονατισμένων σ' αυτά μουσουλμάνων που προσεύχονται με περισσή ευλάβεια, με το μέτωπο να αγγίζει το χώμα και τα χέρια να βαστούν το πρόσωπο, είναι πρωτόγνωρο για μένα.

Στην τούρκικη συνοικία βρίσκονται το τζαμί του Ιμπραήμ Τερβάνα που ιδρύθηκε το 1684 με υλικό από κατεστραμμένα ελληνορωμαϊκά κτήρια (αναγνωρίζεται εύκολα από την ψηλή του πόρτα που είναι σχεδιασμένη με κόκκινα και μαύρα τούβλα), το τζαμί του Αβδέλ Βακί ελ Σουρμπάγκη που ιδρύθηκε το 1757 και δεν διαθέτει μιναρέ και το τζαμί του Σίντι Αμπού Αμπάς που είναι το μεγαλύτερο και το ιερό-

τερο προσκύνημα των μουσουλμάνων της Αλεξάνδρειας. Περιέχει τον τάφο ενός σοφού κι ενάρετου άνδρα, ο οποίος πέθανε το 686 Εγείρας (1288). Το τζαμί ανακαινίσθηκε πολλές φορές, αλλά το 1994 το ιερατείο αποφάσισε να κτίσει εκ νέου το τζαμί σε ανδαλουσιανό ρυθμό και να το περιβάλλει με μια τεράστια πλατεία. Αυτή η πλατεία ήταν γεμάτη κόσμο, όταν σταμάτησα να το περιεργαστώ, με κάποια διακριτικότητα και από απόσταση, βέβαια.

Περιπλανήθηκα ασκόπως - τι ευτυχία! - στα στενοσόκακα του Γκόμρουκ και καθώς δεν επιτρεπόταν η επίσκεψη στα ανάκτορα του Ρας - ελ Τιν, στα οποία διαμένουν μόνον οι υψηλοί προσκεκλημένοι του προέδρου του Αιγυπτιακού κράτους, έκανα μια στάση στον αρχαιολογικό χώρο του Ανφούσι, όπου, όπως είχα διαβάσει, είχαν βρεθεί ορισμένοι πολύ αξιόλογοι πρώιμοι Πτολεμαϊκοί τάφοι. Δεδομένου ότι ελάχιστα λείψανα της περιόδου των Πτολεμαίων έχουν διασωθεί κι εντοπισθεί έσπευσα να κόψω ειπήριο και να χωθώ κάτω από τη γη. Χρονολογημένοι στο πρώτο μισό του 3ου αι. π.Χ. οι τάφοι αυτοί θεωρούνται από τους παλαιότερους της Αλεξάνδρειας. Πιθανολογείται, ότι συνεχίζονται και πιο πέρα και φθάνουν έως τους κήπους του ανακτόρου του Ρας - ελ Τιν. Οι τάφοι που είναι σκαμμένοι στο μαλακό ασβεστόλιθο που υπήρχε στο νησί Φάρος, είναι διατεταγμένοι σε δύο ομάδες και σε κάθε μία από αυτές μια σκάλα οδηγεί σε μια αίθουσα, η οποία περιλαμβάνει μια αυλή ανοικτή προς τον ουρανό ή κλειστή με διάφορους τρούλους. Όταν τα μάτια συνηθίσουν το σκοτάδι μπορεί κανείς να διακρίνει τον αρχιτεκτονικό ρυθμό κατασκευής των τάφων, αλλά και να συναγάγει συμπεράσματα για τις ταφικές συνήθειες που ίσχυαν εκείνη την εποχή. Είναι λοιπόν ενδιαφέρον πως ενώ πρόκειται για τάφους Ελλήνων, τόσο η αρχιτεκτονική όσο και οι ταφικές συνήθειες δείχνουν πως έχουν ακολουθηθεί αιγυπτιακές συνήθειες και ρυθμοί. Καθόλου περίεργο αν σκεφτεί κανείς, πως οι Πτολεμαίοι γνώριζαν ακριβώς πού βρίσκονταν. Η χώρα του Νείλου με τη μακραίωνη ιστορία και τους θεσμούς τούς ενέπνεε σεβασμό. Ο Πτολεμαίος Α' υιοθέτησε μια εσωτερική πολιτική, η οποία απέβλεπε στην αποτροπή της αντιπαλότητας και την προτροπή αμοιβαίας κατανόησης και ανοχής μεταξύ των μεγαλύτερων κοινοτήτων της πόλης, των Ελλήνων και

Στην περιοχή του Ανφούσι έχουν βρεθεί ορισμένοι πολύ αξιόλογοι πρώιμοι Πτολεμαϊκοί τάφοι που χρονολογούνται στο πρώτο μισό του 3ου αι. π. Χ. Οι τάφοι είναι σκαμμένοι στο μαλακό ασβεστόλιθο που υπήρχε στο νησί Φάρος και διατεταγμένοι σε δύο ομάδες.

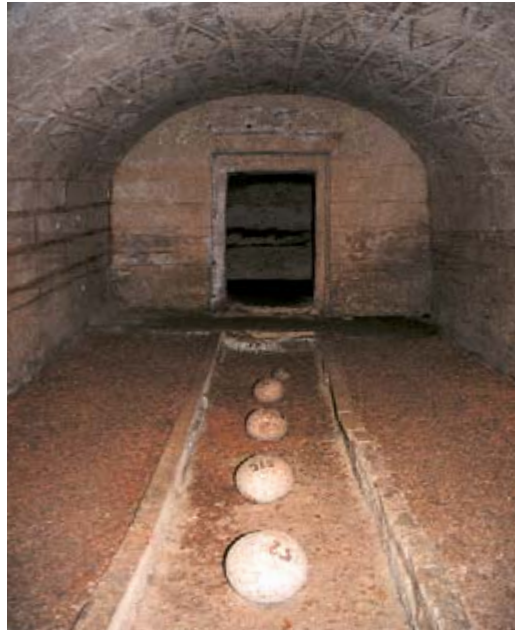
των Αιγυπτίων. Ένα καλό παράδειγμα αυτής της πολιτικής αποτελεί η σύλληψη του Σέραπι ή Σάραπι, του θεού τον οποίο γέννησε η αρμονική σύζευξη της αιγυπτιακής και της ελληνικής θρησκευτικής πίστης. Γενειοφόρος, με πλούσια, μακριά κόμη και όψη που μοιάζει του Δία, ο Σέραπις των Πολεμιαίων συνδυάζει χαρακτηριστικά και ιδιότητες του Όσιρι, του Πλούτωνα, του Άμμωνα, του Ασκληπιού, του Διονύσου, του Ήλιου, του Ποσειδώνα και του Ηρακλή.

Τυλιγμένη σ' ένα σύννεφο υγρασίας - ή μήπως ήταν η αχλύς του παρελθόντος; - είδα τους σιωπηλούς Αλεξανδρινούς να μεταφέρουν τα νεκρά σώματα των οικείων τους με απίστευτη αξιοπρέπεια κι εγκαρτέρηση και να τα τοποθετούν στους σκοτεινούς θαλάμους που είχαν όμως τοίχους διακοσμημένους, για να είναι και το νεκρικό περιβάλλον ανταξίο του πλούτου και του μεγαλείου που είχε εν ζωή ο εκλιπών. Όταν βγήκα στο φως, ο ήλιος έκαιγε δυνατά και διψούσα αφόρητα. Παρακάλεσα τότε τον Κλωντ να με οδηγήσει στον Ελληνικό Ναυτικό Όμιλο για ένα δροσιστικό ποτό. "Την ιδέα της ίδρυσης του Ελληνικού Ναυτικού Ομίλου την είχαν πέντε Έλληνες, οι οποίοι συνήλθαν σε προκαταρκτική συνεδρίαση στις 4/17 Απριλίου 1909". Τα στοιχεία αυτά τα διάβασα στο σύντομο ιστορικό που συνέγραψε η φιλόλογος κ. Βιργινία Βέργη-Νέρη και μου το έδωσε ο σημερινός πρόεδρος του Ομίλου, κ. **Εδμόνδος Κασσιμάτης**. Ο κ. Κασσιμάτης είναι ιδιοκτήτης του παλαιότερου εμπορικού καταστήματος που υπάρχει αυτή τη στιγμή στην Αλεξάνδρεια. Το κατάστημα "**Μινέρβα**" ιδρύθηκε το 1908 από τον πατέρα του, Νίκο Κασσιμάτη.

Οι πρώτοι ξύλινοι νεώσοικοι του Ομίλου έγιναν στο Ρας - ελ Τιν. Οι στολές του Ομίλου παραγγέλθηκαν στο London House και οι λέμβοι που είχαν ονόματα από την αρχαία Ελλάδα, όπως Αργώ, Ηώ, Θέτις, Λήδα, Κύκνος, κατασκευάστηκαν στο εργοστάσιο Gallmari στο Λινόρνο της Ιταλίας. Στους νεώσοικους του σημερινού Ομίλου, που βρίσκεται πολύ κοντά στο φρούριο του Κάιντ Μπέη, υπάρχουν ακόμα αυτές οι λέμβοι. Φυσικά δεν χρησιμοποιούνται, αποτελούν όμως ενδιαφέροντα μουσειακά αντικείμενα που αξίζει να δει κανείς. Η χρυσή περίοδος του Ε.Ν.Ο.Α. ήταν η εικοσαετία 1920-1940. Από τις 21 Μαΐου 1941 μέχρι τις 17 Οκτωβρίου 1944 (κι εν

συνεχεία μέχρι τις 15 Δεκεμβρίου 1945) στους χώρους του λειτούργησαν οι υπηρεσίες του αρχηγείου στόλου, όπως διαβάξω στην εντοιχισμένη αναμνηστική πλακέτα, κατόπιν προτοχής του κ. Τζώνυ Σπύρου, στον οποίο θα πρέπει να πω πως χωριστό, μεγάλη ευγνωμοσύνη για την υπέροχη θαλάσσια βόλτα που μου χάρισε με το σκάφος του.

Περπατώντας προς το εντυπωσιακό φρούριο του Κάιντ Μπέη φέρνω στο νου μου το Δεινοκράτη, τον δεινό Ρόδιο αρχιτέκτονα, στον οποίο ο Αλέξανδρος ανέθεσε τη δημιουργία

Ο τάφος αυτός είχε έναν εξωτερικό προθάλαμο όπου γίνονταν οι νεκρικές τελετές. Είναι προφανές πως το αρχιτεκτονικό ύφος προσεγγίζει περισσότερο τις αιγυπτιακές συνήθειες παρά τις ελληνικές.

της νέας πόλης-λιμανιού και τον φαντάζομαι χαμένο μέσα στις σκέψεις για την πραγματοποίηση του τολμηρού εγχειρήματος: την ένωση της νήσου Φάρου με τη στεριά. Γιατί μόνον έτσι θα εδημιουργείτο ασφαλές λιμάνι, προστατευμένο τόσο από το θαλάσσιο ρεύμα όσο και από τους βόρειους ανέμους, αυτό το λιμάνι που θα έκανε σε λίγο καιρό την Αλεξάνδρεια ξεκουστή σε όλη την οικουμένη.

Η λύση που πρότεινε ο Δεινοκράτης ήταν μία: έπρεπε να κτισθεί μια τεράστια προβλήτα, μη-

**Πολλά τα καλοκαιρινά πρωιά να είναι
που με τι ευχαρίστησι, με τι χαρά
θα μπαίνεις σε λιμένας πρωτοειδωμένους ...**

(Κ. Καβάφης, Ιθάκη).

**Η θέα της Αλεξάνδρειας από τη βεράντα
του Ελληνικού Ναυτικού Ομίλου
Αλεξανδρείας είναι εξαιρετική**

κους επτά σταδίων, δηλαδή περίπου 1200 μ. που θα γεφύρωνε τη θάλασσα και θα δημιουργούσε δύο λιμάνια. Το "Επταστάδιον" λοιπόν, όπως ονομάστηκε η προβλήτα, χώριζε τον Μεγάλο Λιμένα, ανατολικά από τον Εύνοστο, δυτικά. Βέβαια στα χρόνια εκείνα το λιμάνι της "Καλής Επιστροφής" που χρωστά το όνομά του στον Κύπριο βασιλιά Εύνοστο, το γαμπρό του Πτολεμαίου Α', δεν εχρησιμοποιείτο. Επί Τουρκοκρατίας επιτρεπόταν μόνον στα τούρκικα καράβια να μπαίνουν σ' αυτό ενώ τα χριστιανικά προσορμίζονταν στον Μεγάλο Λιμένα. Σήμερα, σε αντίθεση με το χθες, χρησιμοποιείται μόνο το δυτικό λιμάνι.

Με την πάροδο του χρόνου τα νερά του Νείλου δημιούργησαν επιχώσεις που αρχικά είχαν τη μορφή μικρών νησίδων. "Οι νησίδες αυτές σιγά-σιγά έγιναν θύλακες που από τον 10ο αι. ενώθηκαν σιγά-σιγά μεταξύ τους σε μια όλο και πλατύτερη λωρίδα γης. Έτσι χάθηκαν τα ίχνη του Επτασταδίου και από τον 15ο αι.

έχουμε εκτός των τειχών της αρχαίας Αλεξάνδρειας τη "Νέα Πόλη", την οθωμανική διαβάζω στο γοητευτικό βιβλίο του Χ. Τζάλα που έχει τίτλο: "Επτά Ημέρες στην Αλεξάνδρεια". Η αργία της Παρασκευής είχε οδηγήσει τα θορυβώδη σίφη των νεαρών Αιγυπτίων, μαθητών και σπουδαστών, στο χιλιοτραγουδισμένο φρούριο Κάντ Μπέη. Χτίστηκε από τον Μαμελούκο Σουλτάνο Qaytbey το 1480 και ανακαινίστηκε μετά από το βομβαρδισμό της Αλεξάνδρειας από τους Βρετανούς το 1882. Μπαίνω στο φρούριο που διαθέτει θολωτούς διαδρόμους και αποθήκες εντός των εξωτερικών τειχών και καθώς ετοιμάζομαι να εισέλθω στο εσωτερικό διακρίνω με συγκίνηση τους μεγάλους μονολιθικούς κίονες από κόκκινο γρανίτη του Ασσουάν που προέρχονται από τον περίφημο Φάρο. Σ' αυτό ακριβώς το σημείο ήταν κτισμένο το σύμβολο, που μαζί με την Βιβλιοθήκη ταυτίστηκε όσο τίποτε άλλο με τη λαμπερή Αλεξάνδρεια.

Η φήμη του Φάρου ήταν τόσο μεγάλη που διατηρήθηκε αναλλοίωτη μέσα στο χρόνο, ακόμα και μετά την καταστροφή του. Οι Άραβες μάλιστα, από τον Φάρο, που τον αποκαλούσαν "Ελ Μανάρα", εμπνεύστηκαν τους πύργους, τους μναραέδες δηλαδή, που έχουν στα τζαμιά τους.

Η κατασκευή του "πυροφόρου πύργου", όπως ήταν το αρχικό του όνομα, ξεκίνησε επί βασιλείας του Πτολεμαίου Α' Σωτήρος (305/4-282 π.Χ.) και τελείωσε επί Πτολεμαίου Β' Φιλαδέλφου (284-246 π.Χ.). Αρχιτέκτονας αυτού του αξιοθαύμαστου έργου ήταν ο Σώστρατος, από την Κνίδο της Μ. Ασίας. Το βεβαιώνει η επιγραφή, την οποία μας παραδίδει ο Στράβων. Ο μεγάλος γεωγράφος τη διάβασε όταν επισκέφτηκε την πόλη το 25/24 π.Χ.: "Ο Σώστρατος ο Κνίδιος, φίλος των βασιλέων, το αφιέρωσε για την ασφάλεια των πλοϊζομένων" (XVII, 1, 6 [C 791]).

Ήταν απολύτως απαραίτητος ο Φάρος, καθώς ένα πλήθος από υφάλους και σκοπέλους εμπόδιζαν την προσόρμιση των πλοίων στον ανατολικό λμένα και τα οδηγούσαν αψάνδρα και με όλο το εμπόρευμα στον υγρό τάφο της Μεσογείου. Σημειωτέον, πως πάρα πολλά ναυάγια από τον 4ο π.Χ. έως τον 7ο μ.Χ. αι. έχουν εντοπισθεί από τους Χ. Τζάλα, Frank Goddio και Jean-Yves Empereur κατά τη διάρκεια των ερευνών τους.

Ήταν όμως και απολύτως απαραίτητο ο Φάρος να είναι ξεχωριστός, για να γίνει θρύλος, γι' αυτό και χάθηκε χωρίς να αφήσει ίχνη, εκτός ίσως από λίγους κίονες, αυτούς που βλέπουμε στο φρούριο. Ξεπερνώντας τα 150 μ. ύψος κτίστηκε με κύρια υλικά τον ασβεστόλιθο, το γρανίτη, το μάρμαρο και τον μπρούντζο. Πώς ήταν όμως; Κανείς δεν μπορεί να πει με βεβαιότητα. Μερικές απεικονίσεις του έχουμε μόνο σε έργα τέχνης, σε κάποια νομίσματα, σε λύχνους και σε ψηφιδωτά. Και βέβαια έχουμε ένα πήλινο ομοίωμα, ύψους 17,5 εκ. του 2ου αι. π.Χ. που βρέθηκε στην οάση του Φαγιούμ κι εκτίθεται στο Ελληνορωμαϊκό Μουσείο Αλεξανδρείας.

Από όλα αυτά συν τις γραπτές πηγές μπορούμε να πούμε πως ο Φάρος ήταν διαρθρωμένος σε τρία μέρη. Το κατώτερο ήταν ένας τετράγωνος πύργος που είχε ύψος 57-60 μ. και πολλά παράθυρα. Στο κέντρο του υπήρχε ένας κυλινδρικός αγωγός με υδραυλικό μηχανισμό, μέσω

του οποίου διοχετεύονταν εφόδια και καύσιμη ύλη στον πυργίσκο και βεβαίως, υπήρχαν δωμάτια για τους υπαλλήλους και την αποθήκευση του υλικού.

Στο μεσαίο τμήμα που είχε οκταγωνική κάτοψη και ύψος 27,5 μ. οδηγούσε μια εσωτερική ελισσόμενη αναβάθρα. Το τρίτο τμήμα που ήταν κυκλικό και περιεβάλλετο από κίονες είχε ύψος 7,32 μ. Μια κλίμακα με 31 σκαλιά οδηγούσε στην κορυφή απ' όπου εκπεμπούταν το φωτεινό σήμα. Από εκεί ξεπηδούσε με χάρη το χάλκινο άγαλμα του Διός Σωτήρα.

Ο τρόπος λειτουργίας του Φάρου ήταν και είναι αληθινό μυστήριο. Οι επισκέπτες μιλούν στα ημερολόγιά τους για έναν καθρέπτη από γυαλί ή από διάφανη πέτρα και σημειώνουν ότι ο άνθρωπος που καθόταν κάτω από αυτόν μπορούσε να δει τα πλοία στη θάλασσα, τα οποία ήταν αόρατα δια γυμνού οφθαλμού. Ίσως να επρόκειτο για κάποιο κάτοπτρο, δεν είναι δε διόλου απίθανο οι Αλεξανδρινοί να είχαν ανακαλύψει τα κάτοπτρα και η ανακάλυψή τους να χάθηκε όταν ο Φάρος κατέρρευσε. Αυτό θα πρέπει να έγινε περί το 700 μ.Χ. Τότε θα πρέπει να καταστράφηκε εντελώς το ανώτερο και το μεσαίο τμήμα του. Το κατώτερο ανακαινίστηκε περί το 880, αλλά ένας καταστροφικός σεισμός το 1100 το αφάνισε κι αυτό. Έμεινα αρκετή ώρα να κοιτώ την Αλεξάνδρεια από το σημείο όπου δέσποζε κάποτε ο Φάρος. Είναι πανέμορφη, όπως και τότε επί Πτολεμαίων ή ακόμα και στα ρωμαϊκά χρόνια, όταν ήταν άπαιμπλα τα "τεμένη τα κάλλιστα" που κατά τον Στράβωνα στόλιζαν τη ξηλεντή πόλη: τα "Βασιλεία", το μεγαλοπρεπές δηλαδή κτηριακό συγκρότημα των ανακτόρων στη συνοικία "Βρούχιον", στο μέσον περίπου της παραλιακής οδού, το "Ποσειδώνιον" ή "Ποσειδώνιον", ιερό αφιερωμένο στον Ποσειδώνα, δυτικά των ανακτόρων, το "Τιμώνειον", ένα μικρό ανάκτορο που έκτισε ο Μάρκος Αντώνιος και το "Καισάρειον", το πολυτελές οικοδόμημα που έχτισε η Κλεοπάτρα σε ανάμνηση του εραστή της Ιουλίου Καίσαρα.

Αρκετά όμως είδα σήμερα. Καιρός για διασκέδαση στην βραδινή Αλεξάνδρεια. Αύριο θα είναι μια καινούργια μέρα για ταξίδι στο χθες και στο σήμερα. Κανόνισα με τον Κλωντ το πρόγραμμα κι ετοιμάσθηκα για να παρακολουθήσω "Χορό της Κοιλιάς" σε μια από τις αίθουσες του "Σέσιλ".

(Συνεχίζεται...)